

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ОРГАНІЗОВАНИХ ЗЛОЧИННИХ ГРУП У СФЕРІ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ

Сидоренко Юлія Сергіївна

студент-магістр юридичного факультету

Ключові слова: організовані групи, злочини у сфері незаконного обігу наркотиків, формування організованих злочинних груп.

Злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, вчинені у складі організованих груп, які мають транснаціональні та корупційні зв'язки становлять серйозну загрозу національній безпеці України. За даними правової статистики МВС України у 2010 році організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотиків вчинено 896 злочинів, тоді як у 2011 році - 722 злочинів. Оперативними працівниками УБНОН у 2011 році було виявлено 135 організованих злочинних груп у сфері незаконного обігу наркотиків [1].

Організовані злочинні групи, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, різняться між собою як по мірі організованості, так і по своєму складу та ступеню суспільної небезпеки. Слід погодитися з В.П. Корж, що функціонування, розвиток кримінальної діяльності організованих груп, злочинних організацій в залежності від їх кримінальної спрямованості досить складний процес, який призводить до ряду еволюційних змін. Різниця між видами організованих злочинних груп може бути досить суттєвою і проявлятися в якісно – кількісних характеристиках, структурних особливостях, методах управління організованою злочинною діяльністю, кримінальних та фінансових можливостях тощо [8, с. 9].

Дослідження організованих груп у сфері незаконного обігу наркотиків проведені Д.Й. Никифорчук свідчать про те, що формування злочинних груп, за аналогією із зарубіжними, слід розглядати як організовані формування мафії. Оскільки їм властиві всі ознаки організованої злочинності: стабільна корислива діяльність (спрямованість), що має як міжрегіональний, так і міжнародний характер, складна ієрархічна структура і механізм управління, відносно велика чисельність, глибока конспірація, наявність власної розвідки, зовнішні, у тому числі й корупційні зв'язки, прагнення до монопольного розподілу свого впливу [10, с. 73].

Класифікація організованих злочинних груп, що вчиняють злочини у сфері незаконного обігу наркотиків може бути проведена за різними підставами. За наявністю зв'язків членів організованих злочинних груп у сфері незаконного обігу наркотиків виділяють:

- організовані злочинні групи з корупційними зв'язками. Так, у 2011 році виявлено за даною ознакою 12 організованих злочинних груп у сфері незаконного обігу наркотиків;
- організовані злочинні групи з міжнародними зв'язками. За даними правової статистики оперативними працівниками УБНОН у 2011 році виявлено 9 організованих злочинних груп з транснаціональними зв'язками;
- організовані злочинні групи сформовані на етнічній основі. Як свідчать дані правової статистики у 2011 році виявлено 7 організованих злочинних груп, які були сформовані на етнічній основі [1].

Як зазначає Д.Е. Чувирін, до змісту корупційних зв'язків входять не лише підкуп представників влади, але й інші незаконні дії, пов'язані з підтримкою і розвитком незаконного обігу наркотиків. Наприклад, у мережі “роздрібної” торгівлі героїном співробітники правоохоронних структур здійснюють прикриття вуличної торгівлі за відповідну винагороду. Окремі працівники правоохоронних органів нерідко збувають раніше конфісковані наркотичні засоби з відмітками “речові докази”. Корумповані працівники слідчих підрозділів та суду нерідко здійснюють неправильну кваліфікацію злочинів за відповідними частинами і статтями Кримінального кодексу у справах про

незаконний обіг наркотичних засобів з метою створення сприятливих умов для уникнення покарання або призначення більш м'якого покарання за скоєний злочин [13].

Так, прокуратурою м. Харкова 2011 року закінчено досудове слідство у кримінальній справі за обвинуваченням начальника відділу боротьби з незаконним обігом наркотиків Сумського міського управління ГУМВС України в Сумській області за ч.2, ч.3 ст.307, ч.2 ст.311, ч.3 ст.364 КК України, який у складі організованої злочинної групи за участю інших осіб скоїв низку злочинів у тому числі у сфері незаконного обігу наркотиків . Досудовим слідством встановлено, що основним напрямом злочинної діяльності зазначеної організованої групи, до складу якої входило шість осіб було: придбання, зберігання, виготовлення, перевезення макової соломки, її концентрату з метою збуту, а також збут макової соломки та її концентрату, виготовлення ацетильованого опію та його збут. У зв'язку з цим злочинцями був налагоджений контрольований канал постачання небезпечних наркотичних засобів з м. Суми до м. Харкова [2].

Одним з різновидів організованих груп , які діють у сфері незаконного обігу наркотиків є організовані групи, сформовані на етнічній основі. В науці не існує сталої термінології щодо цього феномена, тому можна зустріти різні терміни: “злочинні етнічні формування” (Г. Геворгян), “ етнічні угруповання” (Є.В. Топільська), “етнічні організовані злочинні групи” (Г.В.Дашков), “організовані групи та злочинні організації, сформовані на етнічній основі” . Етнічні організовані групи формуються на основі національної та кланової спорідненості, прийнятих традицій та звичаїв [12, с. 149]. Більшість організованих груп, які діють у сфері незаконного обігу наркотиків є відображенням національного складу регіону, в якому вони функціонують. У своїй злочинній діяльності вони суттєво спираються на діаспору, яка проживає в даній місцевості. Так, 13 грудня 2010 року працівниками УБОЗ УМВС України в Миколаївській області затримано учасників етнічної організованої групи з міжрегіональними зв'язками у складі шести осіб, які протягом 2010 року на території Миколаївської та Кіровоградської областей займались незаконним придбанням, перевезенням, зберіганням, виготовленням та збутом наркотичних засобів і речовин в особливо великих розмірах [3] .

В юридичній літературі, в залежності від злочинної спрямованості діяльності групи, організовані злочинні групи поділяють на:

- організовані групи учасники яких вчиняють базові злочини, тобто злочини в сфері незаконного обігу наркотиків ;

- організовані групи учасники яких здійснюють поряд з базовими злочинами, злочини, які не відносяться до базових, але носять допоміжний, заздалегідь продуманий характер (злочини, спрямовані на забезпечення організованої групи зброєю, транспортними засобами, документами та іншими засобами для здійснення базових злочинів) . Так, працівники Управління по боротьбі з організованою злочинністю УМВС України в Чернівецькій області, затримали в обласному центрі членів організованої злочинної групи, , які спеціалізувалися як на переробці та реалізації зброї, так і на торгівлі психотропними речовинами та лікарськими засобами з наркотичною дією – «Феназепам», «Сібазон» та «Трамадол» [4].

Дослідники розслідування незаконного обігу наркотиків виділяють локальні організовані злочинні групи (ті, які діють в межах одного міста чи адміністративно – територіальної одиниці), регіональні (діють в межах певного регіону), міжрегіональні (ті, які поширюють свою злочинну діяльність на декілька адміністративно – територіальних одиниць) та міжнародні (транснаціональні) організовані злочинні групи.

Слушною є думка Е.В. Расюка, що транснаціональна злочинність у сфері незаконного обігу наркотиків характеризується структурованою системою високоорганізованих і ретельно законспірованих злочинних груп. Вони займаються міжрегіональною, у ряді випадків транснаціональною злочинною діяльністю у вигляді промислу, що спрямована на

незаконний обіг наркотиків, з метою систематичного отримання максимальних прибутків та надприбутків, використовуючи в своїх інтересах як державні структури, так і інститути громадянського суспільства [11, с. 9].

Варто погодитися з В.В. Зимовець, І.В. Смирновою, Д.Е. Чувиріним, котрі з урахуванням сучасних технологій виділяють віртуальний наркобізнес, тобто новий вид організованих груп у сфері незаконного обігу наркотиків, члени яких для розповсюдження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів використовують мережу Internet [7].

Формування і функціонування організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків здійснюється відповідно до закономірностей, які є загальними для всіх видів злочинних формувань, але з урахуванням специфіки злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків.

Слід погодитися з В.П. Корж, що функціонування організованих злочинних груп нерозривно пов'язане з цілями та задачами, які поставлені перед кримінальним колективом в процесі його формування; професійної спеціалізації в окремих сферах злочинної діяльності; діями, методами, засобами проникнення формувань в господарські, управлінські органи, банківські установи; сферами злочинної діяльності. Як правильно вважає В.П. Корж, серед комплексу загально організаційних цілей у процесі формування і розвитку організованих злочинних груп можна виділити три різновиди. По-перше, це цілі-завдання, плани; по-друге, - цілі - орієнтири, коли спільні інтереси учасників реалізуються через організаційні, відповідні властивості організації; по-третє, - цілі-системи рівноваги, стабільності, цілісності, встановлені управлінням і необхідні для функціонування структури. Зазначені цілі є загальними для організованих груп і злочинних організацій, співтовариств на стадії формування [8, с. 11].

У міру становлення та подальшого розвитку організованих злочинних груп можуть виникнути інші цілі: проникнення в політичні інститути, окремі галузі, правоохоронні органи, міжнародний бізнес тощо. Процеси формування та функціонування організованих злочинних груп по ряду ознак та властивостей адекватні формуванню та функціонуванню соціальних систем (організацій) типу трудових колективів. Зокрема, механізм функціонування визначений процедурою формування організаційної структури, направленістю її діяльності. Вони, як правило, і для організованих злочинних груп, і для трудових колективів є стандартними, тобто охоплюють формулювання цілей та задач, визначення складу та місця підрозділів, їх ресурсне забезпечення, розробку регламентуючих процедур, документів, систем, які закріплюють та регулюють форми, методи, процеси, що здійснюються в організаційній системі. [5, с. 6]

В юридичній літературі дослідники незаконного обігу наркотиків зазначають, що основною ціллю утворення організованих злочинних груп є отримання та легалізація прибутків від незаконного обігу наркотиків. Як відмічає А.І. Долгова, організований злочинності відповідає або систематичний характер кримінальної діяльності як спосіб життя, або рішення широкомасштабних задач в певний обмежений період часу, що вимагає єдності різномірних зусиль [6, с. 5]. Слід погодитися з В.П. Кушпін що до чинників, які сприяють формуванню організованих злочинних груп відносять: неможливість вчинення злочину без об'єднання; спільність злочинних інтересів; особистісні симпатії; спільні норми поведінки, спільні погляди, аналогічні дефекти правосвідомості. Для того, щоб злочинна група функціонувала як налагоджений механізм, в ній мають бути присутні такі ознаки: організованість, стійкість, згуртованість. [9, с. 112].

Знання слідчими оперативними працівниками способів формування та функціонування організованих злочинних груп у сфері незаконного обігу наркотиків сприятиме своєчасності виявлення криміналістичних ознак організованих злочинних груп, розслідуванню незаконного обігу наркотиків та запобіганню організованої злочинної діяльності.

Література:

1. Злочинність пов'язана з наркотиками (за 12 місяців 2010, 2011 р.) : Довідка ДБНОН МВС України. – К. : МВС України, 2012. – 4 с.
2. Прокуратурою м. Харкова закінчено досудове слідство у кримінальній справі за обвинуваченням начальника ВБНОН [Електронний ресурс].- Режим доступу: 172918/>. http://www.guboz.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4&year=13.
3. Працівниками УБОЗ УМВС затримано учасників етнічного злочинного угруповання, які займались збутом наркотичних речовин в особливо великих розмірах [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.guboz.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4&news=2603
4. Працівниками УБОЗ УМВС затримано членів організованої групи, які займалися торгівлею зброї та наркотиками [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.guboz.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4&news=2616
5. Гилинський Я.І. Функціональна теорія, організація та організована злочинність // Організована злочинність Росії : теорія та реальність. – СПб, -1998 С.3-10
6. Долгова А.И. Організована злочинність // Організована злочинність Росії : теорія та реальність. – СПб, -1998. - № 4, с. 3 –
7. Зимовець В.В., Смирнова І.В., Чувирін Д.Е. Запобігання віртуальному наркобізнесу в Internet: перспективи для України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mndc.naiu.kiev.ua/Gurnal/16text/g16_05.htm,
8. Корж В.П. Криміналістична характеристика організованої злочинної діяльності у сфері незаконного обігу наркотиків [Текст] Корж В.П. // Матеріали всеукраїнської науково – практичної конференції студентів, курсантів, слухачів. Донецьк: ДЮІ, 2004. - 296 с.
9. Кушпін В. П. Особливості психологічної характеристики учасників організованих злочинних груп та їх лідерів [Текст] / Кушпін В.П. // Форум права, - 2010. - № 3. - С. 112- 119
10. Никифорчук Д. Й. Міжнародний наркобізнес та його вплив на криміногенну ситуацію в Україні / [Текст] / Д. Й. Никифорчук // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). – 2005. – № 12. – С. 71–76.
11. Расюк Е. В. Кримінологічна характеристика та запобігання транснаціональному наркобізнесу в Україні Національна академія внутрішніх справ України [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : (12.00.08 - кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право) / Расюк Е.В. Нац. Академія внутр.. справ України. – К. 2005, 19 с.
12. Стрелковська Ю.О. Кримінологічна характеристика та протидія етнічній організованій злочинності [Текст] / Стрелковська Ю.О. // Актуальні проблеми держави і права.- 2009. - Вип. 47 - с. 148 – 1548.
13. Чувирін Д.Е. Прояви корупційної діяльності в системі наркобізнесу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2007/17text/g17_17.htm

Науковий керівник: - д.ю.н., професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна Корж Валентина Павлівна.